

ПОНЯТИЕ ЗА ДЪРЖАВНО УПРАВЛЕНИЕ. ИЗПЪЛНИТЕЛНА ВЛАСТ

Проявлението на държавата на институционално ниво разкрива изключително разнообразие от форми, определени в теорията като “форми на държавно управление”. Съществуват най-различни определения както на съдържанието, така и на видовете форми на управление. За това има една обективна причина – непрекъснатото развитие на организацията на управлението на държавата, както и съчетаването на различните видове компоненти, което прави относително всяка интуитивна претенция за завършеност на понятието и за строга класификация на проявленията.

Формата на държавно управление е начинът на структуриране и интегриране на висшите държавни органи, осъществявано чрез определени отношения спрямо и между тях.

Класическото разделение на формите на управление е на монархия и република. Но няма твърд научен критерий за тяхното разграничаване.

При конституционната държава структурирането и интегрирането на държавните органи става съобразно определения в Конституцията ред. Конституцията изземва правомощието на монарха да структурира държавните органи. Тя прави държавата юридически мислима, юридическо лице

Съвременната конституционна държава запазва разделението между монархия и република като формални видове форми на държавно управление. Съдържанието на формите на управление днес се определя от интегриращите отношения между централните държавни органи, осъществяващи трите власти. На преден план се извеждат преди всичко отношенията между органите на законодателната и изпълнителната власт, които служат и като основен критерий за определяне на видовете форми на управление. Така поставен въпросът не изключва формалното разграничение между монархия и република, но до голяма степен го обезличава. От една страна твърде относителна става разликата между конституционната и парламентарната монархия, тъй като съвременните монархии са с парламентарно управление. От друга страна почти всички републики имат президент, но това обикновено се съчетава с парламентарно управление.

Класическото разделение на формите на монархия (конституционна и парламентарна) и на република (президентска и парламентарна) е практически преодоляно. От една страна президентското управление е винаги републиканско, докато парламентарното е налице и в републиката, и в монархията, което сочи за 2 тенденции на развитие: първо, републиканската форма върви към президентско управление, и второ, монархията е изживяла своето време и върви към република. Тя вече е анахронизъм.

Практически понастоящем съществуват 3 форми на държавно управление: *президентско, парламентарно и полупрезидентско*

При **президентското управление**, президентът осъществява изпълнителната власт, а парламентът има изцяло законодателната власт. Това е формата, при която има реално и пълно разделение на двете власти. Президентът няма право да разпусне парламента, той и неговите министри нямат право на законодателна инициатива, но парламентът не може да търси отговорност от тях.

Президентът при президентското управление се избира с пряко или косвено гласуване и съчетава правомощията на държавен глава и на носител на изпълнителната власт. Той сам определя министрите си, които са отговорни единствено пред него. Той може да ги сменя по всяко време.

Министрите не образуват правителство като колективен орган, тъй като всеки един от тях поотделно осъществява политиката на президента. Той може да ги свиква за консултации, като участници в консултативен орган, наречен "кабинет". Но този орган няма своя компетентност и колективна отговорност. В рамките на кабинета президентът е самовластен, а не пръв между равни.

Държави с президентско управление са САЩ, Мексико, Венецуела, Уругвай, Панама и др.

Парламентарното управление е представително управление, в което водеща роля има парламента. Тя се проявява в контрола върху правителството, което осъществява изпълнителната власт. Парламентът избира министрите като членове на колективен

орган (Министерски съвет, Правителство) и ги отзовава. Правителството е отговорно пред парламента и това е политико-правното основание то да се сформира от парламентарното партийно мнозинство.

Особено място при парламентарното управление заема държавния глава. В конституционната монархия монархът е едновременно и държавен глава, и титуляр на изпълнителната власт, която той делегира на министрите. При това той е политически неотговорен, а отговорността се носи от тях. Този компромис между абсолютната еднолична власт и абсолютното народовластие отдавна е изчерпан от съдържание. Затова монархът в парламентарните републики и президентът в парламентарните републики остават извън държавната власт и осъществяват основно прерогативите на държавен глава. Разликата между тях е в това, че президентът се избира, участието му в управлението е ограничено с мандат и е политически отговорен, докато монархът се наследява и е политически неотговорен. Президентът при парламентарното управление се избира обикновено от парламента.

Полупрезидентското управление е републиканска проекция на конституционната монархия. Мястото на наследствения монарх е заето от избран президент. Президентът е държавен глава, но за разлика от президента при парламентарното управление той изпълнява реални, а не символични функции. Той има прерогативи, които го извеждат от сферата на “неутралната” власт. Основанието за това е неговият пряк избор. Той се избира от суверена непосредствено или при посредничеството на “големи избиратели” по американски образец.

Парламентарният държавен глава, независимо дали е наследствен монарх или парламентарно избран президент, остава само символ и няма легитимност, сравнима с тази на народните представители. Президент, избран въз основа на всеобщо избирателно право, е равен по легитимност с парламента. Оттук произтичат политическата сила и могъщество на президента, залегнали в полупрезидентското управление. Обратна логика е заложена в Българската конституция от 1991 год. По-добре е да преминем към полупрезидентско управление, отколкото да преминем към избор на президента от парламента.

Същността на полупрезидентското управление е в участието на президента в изпълнителната власт. Той я разделя с министър-председателя и е неин ръководител.

В различните държави президентът действа преимуществено като регулатор или като управник.

Най-важното правомощие на президента, което до доближава до едноименния орган в президентската република, е назначаването на правителството. Парламентарните избори определят политическата конфигурация на парламента. В качеството си на държавен глава президентът възлага на парламентарно представена политическа сила да състави правителство, което той назначава. Това правителство може да бъде на мнозинството или на малцинството в парламента, или пък коалиционно. Президентът го назначава без да иска съгласие от парламента, но то може да се задържи на власт само ако има одобрението на парламента. Ако му се гласува вот на недоверие, то президентът трябва да го смени с друго. Ако не иска да го сменя, то трябва да разпусне парламента и да насрочи нови парламентарни избори. От друга страна пък парламента може да насрочи референдум за сваляне на държавна глава. Така се дава възможност на суверена (народа) да избере между парламента и президента. Ако се гласува за оставане на президента, то парламента се разпуска и се насрочват нови парламентарни избори.

Изпълнителната власт е (от лат. *executio* = изпълняване, извършване): образуваната от правителството и администрацията част на държавната власт. Нарича се *Executive* или изпълнителна власт (= "изпълнителна" или "извършваща" власт), защото в една изградена на принципа на [Разделение на властта](#) правова държава тя има задачата да изпълни взетите от [Законодателната власт](#)

("законодателна власт") основни политически решения, съответно да ги осъществи. Правителството поема функцията да вземе политическите решения на основата на съществуващите закони в рамките на конституцията и да ръководи държавата; администрацията трябва да ги приложи в политическата реалност.

Изпълнителна власт в България:

България по силата на своята конституция е парламентарна република. Това определя, че основният изпълнителен орган в страната е Министерският съвет, който се излъчва от народното събрание. В сравнение с неговите правомощия компетенциите на президента и вицепрезидента са по-ограничени. Независимо от това българският президент в определени случаи може да играе решаваща роля. Това се определя от начина на неговото избиране и на неговите компетенции.

Президентът на републиката е държавен глава. Той се избира пряко от избирателите за срок от пет години (вицепрезидентът се избира съвместно с президента на републиката). Този начин на избор определя и възможността той да има висок обществен авторитет.

Министерски съвет е основният изпълнителен орган в страната. Той ръководи и осъществява вътрешната и външната политика на страната, осигурява обществения ред и националната сигурност и осъществява общото ръководство на държавната администрация и на въоръжените сили. Кандидатът за министър председател се излъчва от най-голямата парламентарна група, комуто президентът възлага да състави кабинет. След това Народното събрание гласува предложени министър председател и министерски кабинет. Правомощията на Министерския съвет се прекратяват с гласуване на недоверие на Министерския съвет или на министър-председателя, с приемане на оставката на Министерския съвет или на министър-председателя, при смърт на министър-председателя. До избирането на новия Министерски съвет старият продължава да изпълнява своите функции Министерският съвет административен контрол върху отрасловите министерство и ведомства. В своята дейност Министерският съвет под прекия контрол на Народното събрание. Отделните министри и министър-председателят са задължени да отворят на питання на отделните народни представители.

Статутът и компетенциите на местните органи на изпълнителната власт зависи от териториалното деление на Република България. Тя понастоящем е разделена общини и области. Общините са основната административно-териториална единица и чрез тях се осъществява местното самоуправление. По своят правен статус те са самостоятелни юридически лица по силата на изричната разпоредба на закона. В рамките на тази административно-териториална единица се изграждат местни органи на представителната власт общинските съвети. Те по своята същност представляват местен аналог на основният представителен орган за страната Народното събрание. Орган на изпълнителната власт в общината е кметът. Той се избира от населението или от общинския съвет за срок от четири години. Съставни административно-териториални единици в общините са кметствата и районите. В общините се избират общински съвети и кметове на общини. В кметствата се избират кметове, а в районите - районни съвети и кметове.

Според Закона за местното самоуправление и местната администрация, кметът на общината, както и кметовете на райони и кметства се избират пряко от населението.

За кмет и за заместник-кмет на общината могат да бъдат избрани лица, които имат най-малко средно образование. Те не могат да участват в ръководни органи на политически партии и да упражняват търговска дейност по смисъла на Търговския закон за времето на мандата им.